

Rovdyrbloggen

Når gaupa møter sauen

Mandag 17. juli 2017 - 12:26

Av John Odden

Forsidebilde: viltkamera.nina.no

Rovdyr tar husdyr. Men hvor ofte? Og under hvilke omstendigheter? Det er et tema det forskes på verden over. Vi har fulgt gauper med radiohalsbånd for å få mer kunnskap om akkurat dette. I hovedtrekk fant vi at gaupene tok minst sau der tettheten av hjortevilt var høy, og der sauen gikk på inngjerdede beiter.

Gaupa spiser kjøtt, og dette kan sette sterke følelser i sving. Ikke minst når de tar for seg av sau på beite. Etter å ha vært fåtallige i mange tiår så økte antall gauper utover 1980- og 1990-tallet, og når gaupene ble flere så økte også tapene av sau. Sammen med jerven er det gaupene som har stått for de største tapene i Norge. Hver sommer siden midten av 1990-tallet har fra 250 til 550 gauper drept fra 6 000 til 10 000 sauer ifølge [offisielle erstatningstall](#).

Naturforvaltere jeg møtte på midten av 1990-tallet hadde mange spørsmål som jeg og mine kollegaer ikke kunne svare på. Hvor ofte dreper ulike gauper sau? Er det slik at det finnes spesielle «problemindivider» som tar flere sau enn andre? Hvordan kan man redusere tapene av sau til gaupe? Startskuddet for et møysommelig arbeid med å skaffe fakta som kunne svare på disse spørsmålene rundt gaupa og sauen startet i Østerdalen i 1996 og pågikk i nesten to tiår i ulike studieområder i Norge.

På sporet av «Helga» og «Aslak» i Hedmark

De første somrene på 90-tallet med peileantenna i neven gjorde inntrykk på en nyutdannet Trysling. Utallige netter på sporet av [gauper](#) lærte meg mye om gauper, og bød på flere overraskelser. En av gaupene vi fulgte var hunngaupa F110, populært kalt «Helga». I 1996 fødte hun tre unger i Åstadalen i Åmot kommune. Hun hadde mer enn 5000 sauer tilgjengelig innenfor reviret sitt, som strakk seg fra Glomma i øst over til Hamar og Ringsaker i vest. Jeg skal ærlig innrømme at jeg gruet meg til det jeg forventet skulle bli en sommer med mange gaupedrepte sauer.

Overraskelsen var derfor stor da sesongen var over. I løpet av 60 døgn der vi fulgte Helga og ungene døgnet rundt tok hun kun tre sau. Dietten bestod i større grad av rådyr (5 stk.) og småvilt (9 stk.) som hare og skogsfugl. Det var uforståelig for meg at hunngaupa som bokstavelig talt kunne tusla 200 meter fra hiet for å ta en sau, heller jaktet i 5-6 timer for å ta ei røy eller en hare.

Da oppførte hanngaupa M106 «Aslak» i Trysil seg mer som jeg hadde forventet. I løpet noen få uker samme sommeren drepte han hele 8 sau.

Hanngaupa Aslak i Trysil (Foto: Lars Gangås/Scandlynx)

Hanngauper tar flest sau

Hvorfor var det så store forskjeller mellom disse gaupene? Sammen med kollegaer og lokale frivillige hjelpere fortsatte jeg å følge radiomerke gauper i Østerdalen og i nye områder for å finne svar. I dag, to tiår etter, har vi tall på hvor ofte 80 ulike gauper drepte sau. Gaupene har levd i områder med ulike tettheter av rådyr, og med ulike tettheter av sau. Helt i nord fulgte vi gauper som ikke hadde rådyr innenfor reviret, men tilgang på sau og [tamrein](#).

Vi har funnet tydelige mønstre. Ikke overraskende så kan alle gauper drepe sau så lenge sauene går ubeskyttet i områdene der gauper ferdes. Hvor ofte gaupene drepte sau varierte imidlertid mellom områder og med kjønn. Vi har sett at hanngauper drepte mer sau enn det hunnene gjorde.

Dette kan nok delvis forklares med at hanner forflytter seg raskere og over større områder, og dermed oftere støter på sauene enn det hunngauper gjør. I tillegg så vi at hanngaupene som regel var ansvarlig for tilfeller av såkalt overskuddsdreping. Dette fenomenet skjedde ikke veldig ofte, men av og til drepte hanngaupene flere lam enn det de spiste.

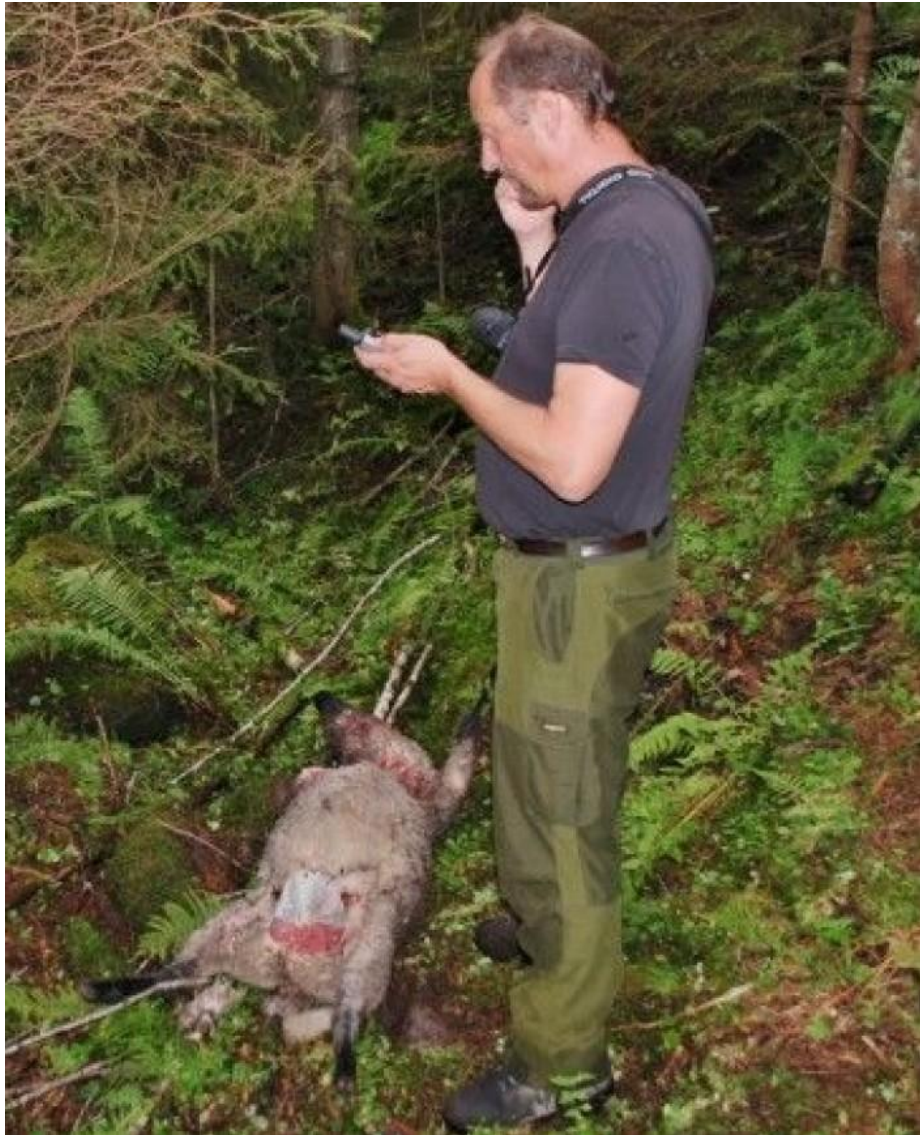
Vi fant ingen spesielle «problemindivider» som drepte mange flere sauene enn andre gauper i det samme området. Dette kan henge sammen med beitesystemet i Norge. Når sauene går fritt er det lite som skiller sauene fra rovdyrenes naturlige byttedyr. Alle gaupeindivider har dermed anledning til å drepe sau, uten å utvikle en spesialisert atferd.

Mye rådyr eller tamrein er gode nyheter for sauebonden

I Sør-Norge så vi også at tettheten av sau og rådyr var en viktig forklaring på hvor ofte gauper tok sau. Det var hannauger i områder med lavest rådyrtetthet og høyest sauetetthet som drepte mest sau, og her drepte hver hann i gjennomsnitt åtte sau i måneden. Når tettheten av rådyr økte og/eller sauetetthet minket drepte gaupene færre sau per tidsenhet.

I enkelte områder, som de nordlige dalførene i Buskerud og Telemark var sau faktisk det dominerende byttedyret i dietten til gaupa. Hele 6 av 10 byttedyr drept av gaupe på sommerstid i disse områdene var en sau (les mer [her](#)).

Gaupene i tamreinområdene i Nord-Norge fulgte det samme mønsteret som i sør. De viste en sterk preferanse for tamrein, mens sau ble drept sjeldnere enn vi forventet. Sannsynligheten for at en gaupe drepte sau økte med større tetthet av sau og minket med større tetthet av rein.

I nordre deler av Buskerud og Telemark var sau viktigste byttedyr for gaupa om sommeren. (Foto John Linnell/Scandlynx)

Er det mulig å redusere tap av sau til gaupene?

Tap av sau til gaupe vil naturlig nok minske hvis antall møter mellom gauper og sau reduseres. På stor skala gjøres dette i dag ved å skille områder med rovdyr fra områder med beitedyr. Dette har vist seg å være utfordrende i noen regioner da det er vanskelig å sette av store nok arealer prioritert for gaupe til at det vedtatte antall gauper oppholder seg i områdene gjennom hele året. Vi ser også at

saueholdet i liten grad har blitt endret i områder der gaupene har fått prioritet (les mer [her](#)).

Radikale endringer i driftsform vil utvilsomt være utfordrende for mange norske sauebønder. I områder der forvalterne har bestemt at gaupa skal få leve så vil møter mellom gaupe og sau reduseres ved at sau beiter bak gjerder. Vi så dette tydelig i Akershus og Østfold der fulgte vi 15 radiomerkede gauper som kun hadde inngjerdede sau i sine revir. Ingen av disse gaupene drepte sau bak gjerder i våre intensivperioder. I Sverige, Sveits og Frankrike bekrefter tilsvarende studier av gauper dette mønsteret. Disse studiene, som er gjennomført i områder der all sau beiter bak gjerder, viser at de radiomerkede gaupene dreper en brøkdel av det antallet sau vi observerer i våre områder med frittgående sau.

Gaupa i Sør-Norge beveger seg sjeldent over skoggrensa, og i noen områder vil tap kunne reduseres ved at sau flyttes fra skogsbeite til fjellbeite. Reduserte tap forutsetter selvfølgelig at det ikke er jerv i de nye beiteområdene.

Mange har sterke meninger om i hvilken grad dagens situasjon er holdbar sett fra et dyreetisk, økonomisk eller økologisk perspektiv. Det som synes å være sikkert er at uten endringer i saueholdet vil bestandsmålet for gaupe satt av Stortinget, og hvordan dette bestandsmålet er fordelt mellom Rovviltregionene i Norge, i stor grad være bestemmende for nivået på tapene av sau til gaupe framover.

Mer lesestoff

Gervasi mfl. 2014. The spatio-temporal distribution of wild and domestic ungulates modulates lynx kill rates in a multi-use landscape. *J Zool* 292:175-183.

Herfindal mfl. 2005. Does recreational hunting of lynx reduce depredation losses of domestic sheep? *Journal of Wildlife Management* 69, 1034-1042.

Linnell mfl. 1999. Large carnivores that kill livestock: do "problem individuals" really exist? *Wildlife Society Bulletin* 27: 698-705.

Mattisson mfl. 2014. A catch-22 conflict: Access to semi-domestic reindeer modulates Eurasian lynx depredation on domestic sheep. *Biological Conservation* 179:116-122.

Odden mfl. 2002 Lynx depredation on domestic sheep in Norway. - *Journal of Wildlife Management* 66:98-105.

Odden mfl. 2006 Diet of Eurasian lynx, *Lynx lynx*, in the boreal forest of south-eastern Norway: the relative importance of livestock and hares at low roe deer density. *European Journal of Wildlife Research*

Odden mfl. 2008. Vulnerability of domestic sheep to lynx depredation in relation to roe deer density. *Journal of Wildlife Management* 72:276-282.

Odden mfl. 2013. Density of Wild Prey Modulates Lynx Kill Rates on Free-Ranging Domestic Sheep. *PlosOne* 8(11): e79261.

Odden mfl. 2014. Gaupas predasjon på sau - en kunnskapsoversikt. NINA Temahefte 57

Zimmermann mfl. 2010. Contemporary views of human-carnivore conflicts on wild rangelands, I du Toit mfl. (red.) *Wild Rangelands: Conserving wildlife while maintaining livestock in semi-arid ecosystems*. Wiley-Blackwell, Oxford, UK

Om forskning.no

- [Forskning.no](#) er en nettavis med norske og internasjonale forskningsnyheter.
- [UNG.forskning.no](#) er nyheter om forskning for barn og unge.
- [Forskning.no](#) gis ut under [Redaktørplakaten](#).
- Ansvarlig redaktør / daglig leder: Nina Kristiansen, tlf 414 55 513 / nina@forskning.no
- Redaksjonssjef: Bjørnar Kjensli, tlf 942 43 567
- [Personvernerklæring](#)

Kontakt oss

epost@forskning.no / tlf 22 80 98 90

[Redaksjonen](#) – ansatte

Annonser/stillingsmarked:

Preben Forberg, tlf 413 10 879

Sandakerveien 24 C, Bygg D3

Pb 5 Torshov, 0412 Oslo

Følg oss

[@forskningno](#)

[/forskning.no](#)

[/UNG.forskning.no](#)

[/ScienceNorway.no](#)

forskning.nos eiere

Akvaplan-niva

Artsdatabanken

De nasjonale forskningsetiske komiteene

De regionale forskningsfondene

Diku – Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning

Fafo

Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering

Forsknings- og utviklingsavdelingen, Psykisk helse og rus, Vestre Viken HF

Forsvarets forskningsinstitutt

Framsenteret

Eridtjof Nansens Institutt

GenØk – Senter for biosikkerhet

Handelshøyskolen BI

Havforskningsinstituttet

Høgskolen i Innlandet

Høgskolen i Molde

Høgskolen i Østfold

Høgskulen i Volda
Høgskulen på Vestlandet
Høgskolen Kristiania
Institutt for samfunnsforskning
KS FoU
Kompetanse Norge
Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter KRUS
Meteorologisk institutt
NIBIO

NIKU Norsk institutt for kulturminneforskning
NILU – Norsk institutt for luftforskning
NLA Høgskolen
NMBU – Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
NORSØK – Norsk senter for økologisk landbruk
NSD – Norsk senter for forskningsdata
NTNU
Narviksenteret
Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse
Nasjonalforeningen for folkehelsen
Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)
Nasjonalt senter for e-helseforskning
Nasjonalt senter for kvinnehelseforskning
Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge - NUBU
Nofima
Nokut
Nord universitet
Nordlandsforskning
Noregs vassdrags- og energidirektorat (NVE)
Norges Geotekniske Institutt
Norges Handelshøgskole
Norges forskningsråd
Norges geologiske undersøkelse
Norges idrettshøgskole
Norsk Polarinstitutt
Norsk Regnesentral

Norsk Romsenter
Norsk Utenrikspolitisk Institutt
Norsk institutt for naturforskning (NINA)
Norsk institutt for vannforskning (NIVA)
Opplysningskontoret for Meieriprodukter
OsloMet – storbyuniversitetet
RBUP Øst og Sør
Ruralis – Institutt for rural- og regionalforskning
SINTEF
Senter for grunnforskning (CAS)
Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter
Simula Research Laboratory
Statens Vegvesen FoU
Statped
Sykehuset Innlandet HF
Tannhelsetjenestens kompetansesentre
Telemarkforskning
UiT Norges arktiske universitet
Universitetet i Agder
Universitetet i Bergen
Universitetet i Oslo

Universitetet i Stavanger
Universitetet i Sørøst-Norge
Universitetssenteret på Svalbard (UNIS)
Vestlandsforskning
Veterinærinstituttet
Vitenskapskomiteen for mat og miljø

Powered by Labrador CMS